

KÖZLEMÉNYEK

Kolostorok és kertek a Veszprémi Vár tövében*

Maradandó élmény minden korosztálynak

BRÁNYI MÁRIA

*„Van-e ennél szebb valóság azok igazolására,
hogy a rögöket, amiken ma élünk,
történelemmel szórta be az idő. [...]”*
*Aki itt jár, szinte feledhetetlen élménykinccsel távozik:
magával viszi Veszprém minden szépségét.”*
(Hungler József)

A helyszín előtörténete

A Bakony délkeleti oldalán elterülő, a hét dombra települt, változatos domborzatú Veszprém egyik emblematikus területe a Séd-patak völgyelete. A terepfelszínbe bevágást képző Séd-patak völgyek sorát alakította ki, így a mai néven ismert Fejlesztő-völgyet, Betekints-völgyet, Hosszú-völgyet, Buhim-völgyet és Aranyos-völgyet. A völgy sorból kimagasló dombok, mint a Gulya-domb, Temető-hegy, Várhegy, Benedek-hegy, Cserhát, Táborállás, érdekes láncolatot alkotó terepformaként övezik a vízfolyást. Az évezredek óta lakott gazdag geomorfológiai tájban a mai Veszprém létrejöttét a 10. századra datáljuk. A több mint ezer éves városi múlt utolsó évszázadainak néhány momentumát érdemes kiragadni, a Séd-völgy közelmúltban végbe ment, legutóbbi rekonstrukciós beavatkozása kapcsán.

* A Veszprémi Szemle felkérésére teszek kísérletet a „*Kolostorok- és kertek a veszprémi Vár tövében*” projekt keretében megvalósult Séd-völgyi fejlesztés értékelésére. Teszem ezt olyan táj- és kertépítészként, aki a felújítást megvalósító önkormányzati vezetésben 2006–2010 között önkormányzati képviselőként, városstratégiai tanácsnok, valamint a Városfejlesztési és környezetvédelmi Bizottsági elnökként, majd 2010 októberétől, mint városstratégiai alpolgármester vettem részt. A betöltött pozícióból adódó érintettségem révén valószínűleg elfogult vagyok, bár igyekszem a kiértékelésnél szigorúan szakmai szempontokra hagyatkozni.

A 18. századi leírások kedvelt kirándulóhelyként említik a Séd-völgyet, mely térhasználat következtében, a 19. században már csárdák is megjelennek. A fejlődés megállíthatatlan, így a 20. századi említésekben a kirándulások, szabadtéri szórakozás helyszínékként jelenik meg a Laczkó-forrástól keletre kanyargó Séd-patak környezete. 1958 nyarán megnyílt a völgy sor Fejes-völgyi szakaszán, a mai Állatkert jogelődje. Ez volt az első olyan zöldfelületi létesítmény, mely a szabadidő eltöltés célzott helyszínékként települt a Séd menti egyik völgybe. A fejlesztés folytatásaként valósult meg a Vidámpark, a Betekints-völgy területén, melynek átadására 1961 májusában került sor. A kb. tíz évig tartó virágkor hazai ismertséget hozott a Séd-völgy számára. A Veszprémben készült játékfilmek – Jancsó Miklós: Fényes szelek; Huszárik Zoltán – Sára Sándor: Szindbád – filmkockái, bepillantást engednek a környék 1960-as évek végének kialakult helyszíneibe, melyek a hetvenes évek lassú hanyatlása következtében egyre elhanyagoltabbá váltak.

A levéltári dokumentumokból kiderül, hogy 1970-ben a városvezetés tervezői megbízást adott, a Veszprém Megyei Tanácsai Tervező Vállalat részére – tervezők: Kovács Elemér és Kovács Lajos –, hogy „Veszprém kultúrpark, zöldterület rendezés” tárgykorben tervek készítsenek. A tervekben, a meglévő zöldfelület funkcionális gazdagítására adtak javaslatot a tervezők. Vélhetően már ennek a tervezési folyamatnak az eredményeként mini-kreszpálya és gyalogos sétautak jelentek meg a völgyben.

Koncepcionális váltásként is értékelhető, a városvezetéstől eredeztethető az 1983-as tervpályázat kiírása. A Séd-völgy rendezésére irányuló tervpályázat három alapgondolatból indult ki, mint a Séd-patak vonzásterületének, a táji adottságokat kibontó zöldterületi rendezése oly módon, hogy szolgálja a helyi lakosság, illetve az idegenforgalom aktív pihenő igényét, továbbá megfogalmazódott a változatos, differenciált lakóterületi kijelölés igénye oly módon, hogy az a városszerkezettel harmonizáló, a környezeti és terepadottságokat figyelembe vevő beépítési módban teljességen ki. A meglévő zöldfelületi környezet részbeni lakóterületi átalakítása mindenképpen újszerű közelítése volt a Séd menti tájhasználatnak, mely változás szerencsénkre, a későbbiekben sem megvalósuló elképzelés szintjén maradt.

A nyolcvanas éveket követő mintegy húsz esztendőben több, kisebb-nagyobb területi egységre kiterjedő, zöldterület megújítást célzó terv készült, azonban ezek hatására lényeges beavatkozás és így változás nem történt a Séd-völgyben. A hosszú éveken át tartó vegetálás eredménye volt egy kiváló környezeti adottságokkal bíró, fokozatosan leromló növényállományú és műszaki állapotú zöldterület, mely még a leromlott állapotához képest is alulhasznosítottan terült el a veszprémi belváros északi lezárásaként. Ebben az időszakban, leginkább a közvetlen lakókörnyezet által használt sétateréként és kutyafuttatóként működött. A területben rejlő, kibontásra váró értéket többen felfedezték, azonban a megújításhoz szükséges elszántság hiány-

zott. A 2007–2014 közötti Európai Unió fejlesztési ciklus anyagi forrást biztosító lehetősége nyitotta meg az utat a terület minőségi átalakulásához. Az A.D.U. Építész Iroda és a Budapesti Corvinus Egyetem Tájvédelmi és Tájrehabilitációs Tanszéke már 2005-ben dolgozott a turisztikai programkínálat bővítését megcélzó tanulmányterven. A tervezők helyismerete és a tanulmánytervben megfogalmazódó gondolatok, jó szakmai alapot kínáltak az Unió pályázati kiírásán való részvételhez.

Most, 2016-ban visszatekintve erre az időszakra megállapítható, szerencsések vagyunk, hogy a terület nem épült be, viszonylag érintetlenül megtarthatta kiváló adottságait.

A „Kolostorok és kertek a Veszprémi Vár tövében” – Séd menti közparki zöldfelületek és műemlékek rekonstrukciója című projekt bemutatása

A pályázat feltételei szerint a hasznos szabadidő-eltöltést szolgáló, magas használati értékű, több generációt szolgáló, az életminőséget javító, némi munkahelyet teremtő és fenntartható rehabilitációt kellett a pályázóknak bemutatniuk. Már a projektfejlesztés kezdeti időszakában megfogalmazódott cél volt az Állatkert és a veszprémi Vár – a két leglátogatottabb turisztikai célpont – összeköttetésének javítása. A pályázati kritériumok és a kibővített megbízói elképzelések alapján elindított tervezés keretében fokozatosan bontakozott ki a projekt szakmai programja. A pályázati feltételek mentén, többszöri nekifutásra sikerült a beavatkozási terület lehatárolása. A legvitatottabb kérdést, a Csátár-hegy keleti oldalán lévő Séd szakaszhoz kapcsolódó, a Séd vízszintjének szabályozását lehetővé tevő víztározó és az Aranyos-völgyi Séd szakaszon építendő gát kialakítása jelentette. Előnyként a szabályozható vízszint jelent volna meg, azonban a tervezés összetettsége, az engedélyeztetési eljárás nehézsége, valamint a számításba vehető források nagyságrendje egy szűkebb területi lehatárolást tettek indokolttá. Így körvonalazódott, a Kiskúti csárdától a Remete utcáig terjedő, Séd-menti zöldfelületi és műemléki épületek felújításának a pályázati ötlete a „Kolostorok és kertek a Veszprémi Vár tövében” című projektnév alatt.

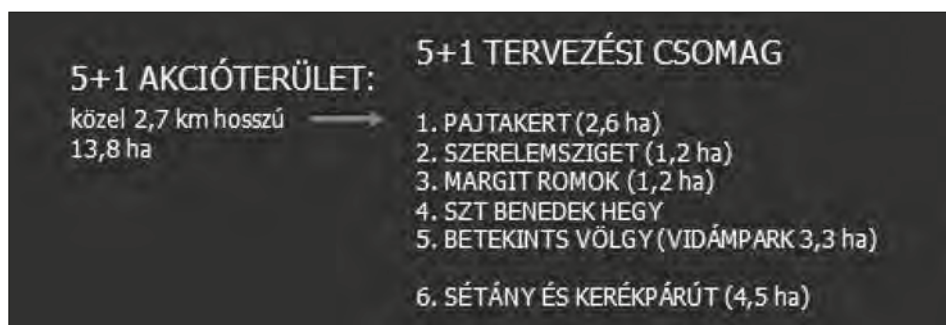
A fejlesztésre kijelölt területet a csatolt nagyméretű térkép mutatja be.

Az Új Magyarország fejlesztési terv keretén belül, a Közép-dunántúli Operatív Program (KDOP-2.1.1/A-2008-0005), „Kiemelt, kulturális örökségre épülő vonzerők fejlesztése” program keretében, 888 806 848 Ft nagyságrendben ítélt meg támogatást a projekt megvalósításához 2008. 10. 29-én.

A projekt legfontosabb adatai

A projekt tartalmát képező tervezési területek és azok mérete

A projekt bemutatása térszerkezeti bontásban (nyugati irányból kelet felé haladva)

Betekints-völgyi, középkori nevén Veszprémvölgyi terület: A Betekints-völgy, már 1877-ben közkedvelt sétálóhelye a veszprémieknek, „Közsétatér a Lövdénél” néven szerepel s közterületek között. A 20. század első felében, a területen sétaút-rendezést és faültetést végzett a Veszprémi Szépítő Egylet, majd az 1960-as években lakossági összefogásban, önkéntes munkával készült el a Vidámpark. A tíz évig működő Vidámparkot 1961. május 1-jén avatták fel. Ennek az időszaknak a lenyomata a csónakbeszállóval kiépített csónakázó tó, díszkút, a Sóhajok-hídja, vidámparki vörösköből falazott bejárat (Békás-kapu) és kerítés, valamint a Veszprémvölgy utcai kapuház, kőfal és az egykori büfé épület. A kb. 580 m hosszú Séd szakasz megközelítése a Kiskuti csárda közvetlen környezetében, illetve a vízfolyás bal oldalán a Veszprémvölgyi utcára kicsatlakozó parkolóhelyként használt 6437 helyrajzi számú területen lehetséges. A terület meghatározó eleme a 6438/4 helyrajzi szám alatti földrészleten lévő veszprémvölgyi apáca kolostorrom és a szomszédságában álló jezsuita templom épület. A középkori város szélén, Szűz Mária tiszteletére emelt apácazárda és nőnevelő intézet nagy jelentőségű Veszprém város, az államalapítás és a magyarországi kereszténység történetében. A veszprémvölgyi apácakolostor alapítása a fellelhető adatok szerint Szt. Istvánhoz kötődik. Valószínűleg 1031-ben a kolostor falai között, Gizella királyné személyes közreműködésével készült az a

A jezsuita templom állapota felhívítás előtt

A templom a felújítás után

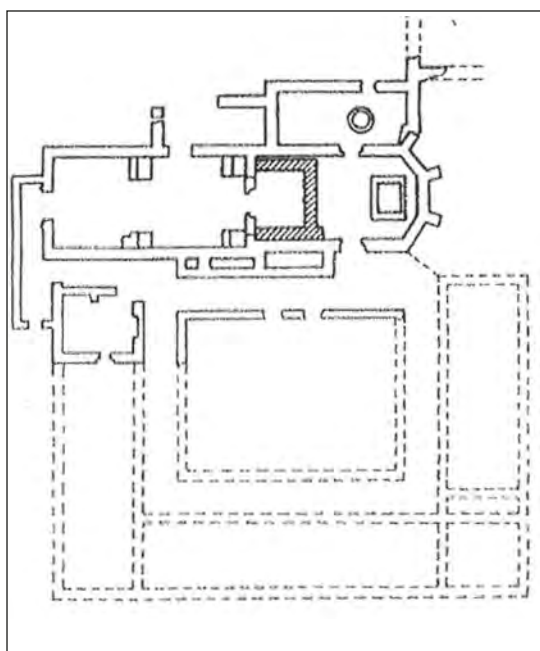
bíborselyem miseruha, melyet később királyi koronázási palásttá alakítottak át. Az eredeti alapító levelet nem ismerjük, azonban az 1109-es átirat tanúsága szerint, a kolostor alapítása megelőzte a püspökség alapítását. A tatárjárás és a török hódoltság közötti időszakban ciszteri apácák éltek a kolostorban. Hozzájuk köthető a 13. századi rendház és templom újjáépítés, valamint a 14. századi monostor átépítés és bővítés. A török időkben romosodott birtokot a győri jezsuiták kapták meg a 17. században. Ők kezdték el építeni a ma is szeretett templom épületet, amely teljes pompájába soha nem készült el, köszönhetően a rend Mária Terézia-korabeli feloszlásának. Az 1930-as években Rhé Gyula végzett ásatásokat és hozta felszínre az épületegyüttes késői periódusát. Az „Árpád-kori templomok program” keretében kezdődött újra a monostor együttesének kutatása, mely folyamat az 1999-es kezdet után, forráshiány miatt 2002-ben leállt. 2004-ben a rohamos pusztulás megakadályozása céljából engedélyezési dokumentáció készült, azonban az áttörő lépést az Önkormányzat komplex rendezési szándéka és az Uniós forrás jelentette. A projekt keretében, a Kulturális és Örökségvédelmi Szakszolgálat munkatársa, Máté Zsuzsa építész tervei alapján megvalósult a monostor (kolostor udvar és az azt övező helyiségek) bemutatása, a jezsuita templom épület helyreállítása oly módon, hogy közösségi térként lehessen használni, továbbá az amortizálódott kiegészítő épületben WC-

csoport, ill. ételfogyasztás nélküli büfé befogadására alkalmas fejlesztés. A védelem alatt álló egység térszerkezeti dominanciáját már az 1875-ös várostérkép is mutatja.

Ezen előzményekre alapozva és a műemléki egység országos és hangsúlyosan veszprémi kultúrtörténeti vonatkozásai révén kiemelt, központi eleme a projektnek ugyanúgy, mint a későbbiekben említésre kerülő Margit-romok együttese. Fontosnak tartottuk, hogy bár az MNV Zrt. kezelésében lévő, állami tulajdonokról van szó, a rekonstrukcióhoz szükséges forrásokat a pályázat keretein belül biztosítsuk. A projekt keretében megvalósult beavatkozással, nem csak veszprémi, hanem országos jelentős értékeink megóvására és korszerű bemutatására kerülhetett sor. Az előzőekben megfogalmazott szempontok támasztják alá, hogy a műemléki egységet övező közpark megújításánál további, kiszolgáló funkciójú épület került megépítésre. A kialakult állapot jól szolgálja a szabadtérhez köthető közösségi igényeket, számos kulturális rendezvény magas színvonalú lebonyolításához ad a kiszolgáló elemek jelenléte megbízható háttérrel. A Betekints liget nyugati bejáratánál, a Kiskuti csárda felé eső részén burkolt parkoló létesült. A parkolótól szilárd (térkő) burkolatú, illetve szórt (kavics) burkolatú sétautak indulnak és tárják fel a közpark belső térelemeit. A Séd-patak mentén vezető sétautak, jó arányú térképzéssel veszik közre a műemlék együttes déli oldalán feltáruuló tavat és az egykori kisvasúti megállót. A tó nem csak látványként, de a közel 4000 m²-es felületével kondicionáló hatása révén is jelentős eleme a kompozíciónak. Nyugodt vízfelülete révén jó adottságokat jelent a vízi társulások, és a vízparti élőhely meghonosodására, bemutatására. A Békás-kapu mellett kialakult parkolót elérve, a Séd mindkét partján természet közeli anyaghasználattal kiépített játékkert tárul fel. A bal parton, a kialakított játéktér helyén már korábban játszó elemek által, míg a jobb parti területen az egykori Gábiel-féle vízimalom romjai melletti gyepes területen épült meg a „Magyar népmesék játékkertje”, az „A part alatt” című gyermekdal tematikáját követve. Ha történelmi távlatban gondolkodunk, ezen területi egységnél is érdekes változást tapasztalunk. Az egykori gazdasági tevékenységet fémjelző városszéli malom és malomárok, a 19. század végén már jellemzően megjelenő „városliget”-szerű használat, majd néhány évtizedes úttörőtábori múltat követően vált a helyszín a veszprémi kisgyermekes családok közkedvelt célpontjává. Így toppanunk egy különleges hangulatú mesevilágba a Gulya-domb hegymászók által kedvelt meredeken leszakadó sziklafalai között.

Kittenberger utcai parkolótól a Patak térig terjedő szakasz: A Séd-patak jobb partján lévő szilárd burkolatú parkolóba csatlakozik a Kiskuti csárdától kiinduló, Betekints-völgyet és az abban elhelyezkedő épített és zöldfelületi elemeket feltáruó szilárd burkolatú sétaut. A parkoló, mintegy köztes megközelítési pontként funkcionál, szervezi és elosztja a gépjárművel megérkezőket. Turisztikailag fon-

tos funkciók, mint a tavalyi (2015-ös) évben 321 000 főnél is nagyobb látogatót vonzó Állatkert, a Villa Medici Hotel, a Betekint Hotel, valamint a Viadukt érhető el innen. Nem a jelen projekt keretében, de időben összehangoltan valósult meg a leglátogatottabb veszprémi turisztikai célpont, az Állatkert gulya-dombi elérhetősége. A 8-as főközlekedési út, veszprémi nyugati elkerülő szakaszáról, szilárd burkolatú feltáró út épült az Állatkert újonnan létesített gulya-dombi bejáratához. Ez a fejlesztés, valamint a Kittenberger utca keleti szakaszának egyirányú gépjárműforgalomra való újra megnyitása tette lehetővé a Kittenberger utca, és a kapcsolódó Betekints-liget gépjármű forgalmának csökkenését, a térség közlekedési terheltségének mérséklését.

Kralovánszky Alán rekonstrukciós vázlat

Margit romok környezete: A Vár kilátóteraszáról, a szinte veszprémi jelképnek számító, Ispánky József: István és Gizella szobrától (készült 1938-ban) jól látható, a Margit-romokként nevezett gótikus zárdatemplom maradvány és környezete, a következő egység központi eleme. A Szent Katalin domonkos templom és kolostorrom helyreállítási tervét, ugyancsak a Kulturális és Örökségvédelmi Szakszolgálat építész munkatársa, Máté Zsuzsanna készítette el. A kolostort 1240-ben Bertalan veszprémi püspök alapította domonkos nővérek részére. A kolostor és a városrész (Szent Katalin szeg) is a keresztény hite miatt lefejezett Alexandriai Szent Katalin-ról kapta a nevét, aki a

diákok, tudósok és szövönők védő alakja. Az együttes nevezetes arról, hogy az 1246–1252. közötti időszakban itt nevelkedett IV. Béla királyunk leánya, Árpádházi Margit. Margit, a serdülő leány éveket – mely a tanulás és az apácaéletre való felkészülés időszaka volt a kisleány életének – Boldog Ilona prior, a kolostor egyik legnevesebb apácája iránymutatásával élte meg. (A fenti adatokat Gutheil Jenő: Az Árpád-kori Veszprém című munkájából ismerjük.) Az épületegyüttes pusztulása a 16. századra datált. A kolostor romjaival az 19. század közepén Rómer Flóris foglal-

A Margit-romok a rekonstrukció előtt (Fotó: archív)

*Vízi labirintus, háttérben a Margit-romok
(Fotó: Jokesz A.)*

Szerelem-sziget (Fotó: Wöller)

Rézsűs játszókert (Fotó: Jokesz A.)

kozott, majd 1936-ban Rhé Gyula végzett régészeti feltárást, melynek során tisztázta az egyhajós templom alaprajzát, a csatlakozó kolostor és kerengő elhelyezkedését. Az 1950-es években újabb helyreállítási munkákat végeztek, majd néhány év intenzív pusztulása (eredeti falak nagymérvű pusztulása, kőfaragványok egy részének eltűnése) után az 1960-as évek végén feltárták a román kori szentélyt.

Kralovánszky Alán rekonstrukciós vázlata jól mutatja az egykori együttes alaprajzi konfigurációját, melyre a megújítás során utalásokat teszünk a burkolat textúrájában.

A jelenleg szerves egységet képző közkertben szépen tárul elénk a történelmi múlt és az ehhez kapcsolódó 21. századi reflexió kertépítészeti kibontása. A kapcsolódó környezetalakításnál, a műemléki romhoz kapcsolódó díszkert és díszter (tájépítészeti térkompozíció) és pihenőkert alakult ki. A beavatkozás során elkészült az oltár rekonstrukciója, megújultak a lépcsők, megtörtént a romfalak állagmegóvása. Kiepültek a kolostori tanulás kertépítészeti szimbolikus elemei, mint a labirintus, a folyóvíz, a kút és a rózsakert. Hangsúlyt kap a helyszínen tartózkodó számára fontos átláthatóság, valamint a Vár és Margit-romok vizuális kapcsolata, a távolból fel-taruló, szemet gyönyörködtető és helyszínre csalogató látvány.

Szerelem-sziget: A területen belül hármastagozódást találunk. A Céhház utca felőli egységénél, a térformák, szintkülönbségek és a már korábban is meghonosodott területhasználatból adódóan fogalmazódott meg a kialakítás koncepciója, így került ide egy nagyméretű a rézsűkhöz igazodó ún. Rézsűs játékkert. A játékkerten belül található a nagyobbacska korosztály igényeire illeszkedő játszóvár komplexumot csúszdákkal, tornyokkal és ügyességet igénylő elemeket, valamint a mozgásokban korlátozottak részére kifejlesztett kerekesszékekkel is használható játékkert egységét.

Déli irányba haladva, változik a völgyelet jellege, így nyugati irányból a Benedek-hegy dolomit vonulata, a keleti oldalon a lakóterek sziklás domboldalai

Püspöki pihenő (Fotó: Jankó T.)

História kert szolgáltató egység és rendezvénytér

futnak le a Séd-melletti sétányig. Ezen a rövidke szakaszon jól megfigyelhető a Séd-völgy építő munkája. Az adottságként jelenlévő domborzat adta a gondolatot, egy mediterrán hangulatot felidéző, a terveken Fügés-kert néven szerepeltetett kialakításához.

A Szerelem-sziget egységének záró eleme a Kutas tér kialakításában fogalmazódik meg, azaz a korábbi Pajta utcai kicsatlakozást tárja elénk. A középpontjában díszkúttal megjelenő pihenőkert, már szinte önálló városi térként megjelenve, méltó „fogadó kapuja” a közparknak.

Pajtakert: A projektötlet megfogalmazása és az első pályázati időszak idő intervallumában, a terület részben az Önkormányzat, részben a veszprémi katolikus érsekség tulajdonát képezte. A projektfejlesztés időszakában az egykori pajtakerti pihenő épület és a hozzá tartozó kert új tulajdonosé lett. A tulajdonosváltás nem lehetetlenítette el a projektet, azonban a használati célokban és a finanszírozás konstrukciójában változást hozott. Fontos hangsúlyozni, hogy városi és projekt szinten is tudtuk tartani és a jövő számára biztosítani a legfontosabb elképzelést, azaz a Séd menti zöldfelület közhasználatra történő nyitottságát. Ezen elvek alapján alakult ki városi fejlesztésként a Kutas téri parkoló és az egykori püspöki pihenőkert területén a História-kert szolgáltató egység és rendezvénytér.

Benedek-hegy, Úrkút utca, Kollégium utca: A projekt keretében megújult a Várba vezető keleti lépcsősor, a közvilágítás és a Benedek-hegyi kálvária indító stációi. A stációktól kiindulva, dolomit sziklagyepi vegetációt idéző növénykazettákkal övezett új kő burkolatú sétány készült a megújult kő kereszthez.

Benedek-hegy (Fotó: Durmics M.)

Az Úrkút utcában és a Kollégium utcában térszín alá kerültek a korábban vizuális környezetszennyezést jelentő légvezetékek, megújultak a növény szigetek. Az utóbbi fejlesztések a veszprémi Vár, völgyből feltáruló látványa miatt voltak kiemelt fontosságúak.

Az egyes területi egységek adottságainak kibontása, összekötése és többlet használati funkcióval történő felruházása párosult a növényzet teljes megújításával és gazdagításával, valamint a területek korszerű kertarchitektúra elemekkel való felöltöztetésével. E folyamat részeként épültek falazott kerítések, támfalak, a Sédet átívelő egyedi hidak, játékkertek, telepítésre kerültek különféle kerti ülőbútorok, árnyékolók. Kiépült a projekt teljes hosszában a korszerű középmagas fénypontú közvilágítási rendszer, mely révén a szürkületet követő órákban is lehetőség nyílik a biztonságos parkhasználatra. A komplexitás jegyében került sor a turisztikai útbaigazító és ismertető táblák kihelyezésére is.

Már a projekt végrehajtás időszakában szembesültünk néhány olyan helyzettel, mely kompromisszumokat követelt. Főként a források adta keret, valamint a több lépcsős pályázatból eredő rendszer sajátosságai, az időhiány, valamint a kivitelezés közben felmerülő nehézségek okoztak döntési helyzeteket. A felsorolt hatások eredményének tudható be, hogy a Csatár-hegy alatti Séd szakasz vízrendezési elképzelése tanulmányterv szinten befejeződött, a sétautak egy részénél szórt kopórétég valósult meg, nem épült külön nyomvonalon kerékpárút, nem került sor a Patak tér rendezésére, nincs teljes körűen kiépített öntözőrendszer és vélhetően még hosszán lehetne különféle igényeket felsorolni. Meg kell tanulnunk azonban, hogy egyetlen fejlesztés – főként, ha az pályázati támogatásból valósul meg – nem tud minden városi igényre, felmerülő kérdésre megoldást hozni, meg kell tanulni jó kompro-

misszumokat kötni. Továbbá szükséges egy megfelelő kitekintés a tematikájában kapcsolódó, már megvalósult illetve megvalósítás alatt lévő fejlesztésekre.

Megvalósult fejlesztések: a veszprémi Hósi kapu rekonstrukciója turisztikai vonzerőfejlesztés céljából; a belváros funkcióbővítő rehabilitációja I és I/B ütem; kerékpárforgalmi hálózat fejlesztési beruházások; Zöld kisokos, szemléletformáló kampány; állatkerti fejlesztések; Összefogás Veszprém turizmusáért és Veszprém, a királynék városa turisztikai projektek; a Gulya-dombon parkerdő fejlesztés, kilátóval, sportpályával, kutya-futtatóval stb.; a Roboz utcai híd új híddal történő leváltása.

Amennyiben megfelelő nyitottsággal és a megértés készségével összességében értékeljük a Séd-völgyben megvalósult projektet, elemezzük a megfogalmazott elképzelések és a megvalósulás viszonyát, nem lehetünk elégedetlenek. Főként azért nem, mert a legfontosabb álmunk beteljesült, elkezdtuk használni a völgyet, benépesült Veszprém legnagyobb kiterjedésű, legszebb fekvésű, legszebb környezeti adottságú közparkja. Kijelenthetjük, értékőrző beruházást valósítottunk meg. Nem kis teljesítmény, büszkék lehetünk rá.

A veszprémiek részéről, az átadást követően megindult az érdeklődés a fejlesztés iránt. Egyre több család számára váltott ki vonzerőt a terület. Sikerült a látogatóigényt megfelelő közösségi közlekedési kapcsolattal is kiszolgálni, így a meglévő viszonylatok mellett új lehetőségként jelent meg a 12-es számú autóbusz járat, mely segítségével a belvárosból a Kutas teret és a Patak teret érintve lehet megközelíteni a Séd-völgyi séta nyomvonalat. Az autóval érkezők számára is kedvező a kiépített parkolók térbeli pozíciója, mint a Kiskuti csárdánál, a Békás-kapunál, a Kittenberger utcánál, a Patak térnél és a Pajta utcai Kutas téri parkolónál. A kerékpárosok, civil közösségek, iskolai csoportok is egyre nagyobb számban keresik fel a területet. Nem csak mi helybéliek, hanem a más településről érkezők is gyakorta használják a parkot, részint egyéni programként keresik fel, másrészt a parki rendezvények résztvevőiként látogatják. Több sikeres városi rendezvény honosodott meg a Séd-völgyben, így a „Bor, böllér, blues fesztivál”, a „Gizella Napok”, a „Kabóciádé” és a „VeszprémFest”, melyek programjait már el sem tudjuk képzelni a völgyi helyszínek használata nélkül.

Örömmel tapasztalható, hogy az elmúlt években egyre több magánereős fejlesztés is erősíti a területen meglévő turisztikai és szolgáltatói kínálatot. A projekt elindítása óta, új épülettel bővült a Gizella Hotel, a Betekints Hotel megépítette a Patakparty szabadtéri színpad és rendezvénykert egységet, új életre kelt a Kiskuti csárda. A Patak téren házi főzésű fagyaltot kínáló fagyaltozó létesült, megnyílt a Fricska vendéglő és a Hotel História Malomkert, valamint a hozzá kapcsolódó Malomkert Sörház. Az említett fejlesztések, mint az alaprojekt tovább gyűrűző hatásai értelmezhetőek. A magas társadalmi presztízsű, kedvelt, látogatók által keresett helyszín gazdasági értéknövelő hatása jól igazolható e veszprémi példákkal.

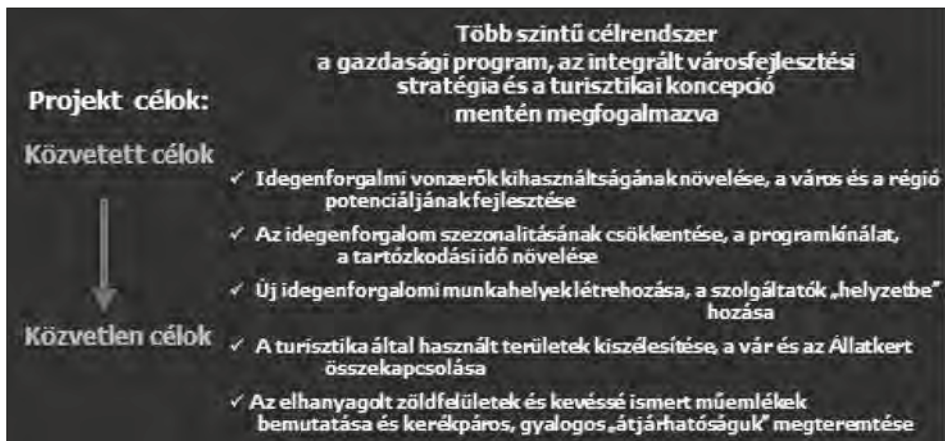
A Séd völgy fejlesztésénél is, mint bármely más európai uniós forrás felhasználásnál – véleményem szerint ma már valamennyi beruházásnál – kiemelten fontos szempont a fenntarthatóság. Ma már egyértelműen igazolható, nem szabad, nincsen értelme olyan fejlesztéseket végrehajtani, melyek működtetése nem biztosítható. A projekt öt éves kötelező fenntartási időszaka – a tavalyi évben lezárult – megfelelő mennyiségű üzemeltetési tapasztalatot biztosít számunkra, mely fontos támpont a projekt sikerességének megítélésénél. Az öt éves időtáv jelen esetben szerencsésen illeszkedik a parkok, növény együttesek felülvizsgálatára javasolt öt éves ciklushoz is. Az eltelt évek tapasztalata felhívja a figyelmet arra, hogy hol és milyen mértékben kell beavatkozni, felújítani esetleg újra tervezni. A séd-völgyi projektnél koncepcionális változtatások irányába mutató igény nem mutatkozott, azonban a napi használatból adódó megújítási szükségesség és a többlétszolgáltatás iránti igény hatására, részben önkormányzati saját forrásból, másrészt a Területfejlesztési Operatív Program által finanszírozva újabb beavatkozásokat tervezünk. A játék-keretek megújítása már a 2016-os évben megindul és a tervek szerint a nagyobb volumenű munkákat is befejezzük 2018. év végéig. A részletes műszaki tartalom összeállítása az idei év (2016) feladata.

A felmérés alapján, legnagyobb a játszókertek és a jezsuita templom épület melletti közösségi rendezvény térnél az elhasználódás mértéke. Ezek orvoslására a játékkertek játszóeszközeinek fokozatos cseréje, megújítása, valamint a gyöngykvics eséscsillapító terület korszerűbb, könnyebben fenntartható gumi örleményből készülő elemes vagy helyszínen öntött felületre való felváltása a tervünk. A rendezvény térnél a már megújult színpadhoz nagyobb kapacitású energiavétel kiépítését is tervezzük. A szórt felületű burkolatok egy részét szilárd burkolattal, másik részét gumi örleményes futópálya burkolattal szeretnénk felváltani, mivel komoly igény merül fel a profi és amatőr sportolóktól. Terveink között szerepel a Patak tér rendezettségének javítása is. Kisebb mértékű, de nem kevésbé fontos feladatunk a műemléki területeknél a bemutatás kiterjesztése. A rajzos, történeti leírásokat tartalmazó bemutatás mellett maketteket lehetne telepíteni a romkertek környezetébe. A meglévő növényanyag folyamatos megújítása, frissítése is kiemelt feladata a minőségi működtetésnek.

Több pozitív visszajelzést kapok személyesen, illetve áttételesen is érnek pozitív visszacsatolások. A példák sorából kiragadok kettőt, melyek kapcsán nemzetközi kitekintésben illetve országosan is ismert helyszínné válik a völgy. 2015 nyarán, a Vass László Gyűjteményben megnyíló, Bernar Venet kiállítás három szabadtéri helyszínnel is bővült. A méltán világhírű szobrászművész két nagyméretű munkájának választotta helyszínül a Séd-menti területet. Az egyik munka – Egyenlőtlen szögek: rendezetlenség, 2015, – a völgyet szegélyező Sintér-domb platójára, míg a másik – Ívek rendezetlenül – a Betekints-liget közparki környezetébe került. Lehet-

e annál kézzel foghatóbb elismerése egy környezetalakításnak, mint az előbb említett példa kapcsán bekerülni Bernar Venet installációs helyszíneinek sorába, így egy kötetben megjelenni Versailles, a bécsi Belvedere Múzeum, a Velencében a Palazzo Cavalli-Franchetti mellett.

Szintén pozitív visszajelzésként értelmezhető, hogy egy jó nevű internetes oldalon, több mint 320 000 személy ajánlásával – a Nők Lapja Café oldalán, 2016 márciusában – az ország legszebb sétaútjaként köszönt vissza a Séd-patak völgye.

Összességében kijelenthetjük, jó úton jártunk, amikor a projektbe belevágtunk, jó úton haladunk, amikor a projektet fenntartjuk, tovább fejlesztjük. A 20. század második feléig időben visszatekintve, jelen projektet megelőzően, nem találunk hasonló léptékű közterület-fejlesztést Veszprémben, sem a beavatkozás mértékében, sem a fejlesztés által elért társadalmi hatás vonatkozásában. Mivel egy projekt kiértékelése a feladat, a személyes véleményen túl szükséges a projekt következőkben bemutatott célrendszerének áttekintése.

Mind a közvetlen célok, mind a közvetett célok esetében pozitív eredményeket tapasztalhatunk. A fizikailag tetten érhető – egy-egy beruházási elem megvalósulásával igazolható – eredményeken túl, a mai napig is érzékelhető a területhasználat mennyiségi és minőségi változása, melynek a szokásainkba beépülő eredménye már társadalmi hatásként értékelhető. Személy szerint ez utóbbi vonatkozást érzem meghatározóbbnak, mivel ez igazolja, hogy a fejlesztésnél lényegi, tartalmi változást sikerült elérni. Olyan kultikus tér bontakozott ki Veszprémben, melyre mindannyian büszkék lehetünk.

FELHASZNÁLT FORRÁSOK

Veszprém Város Tervtára (MNL VeML XXIII.660.d) 1277/b; Vidámpark kerítések tervrajza.
Tervező: Csomay Kálmán 1960.

Veszprém Város Tervtára (MNL VeML XXIII.660.d) 905; Veszprém Kultúrpark beruházási programterve (Vidámpark) 1970

Veszprém Város Tervtára (MNL VeML XXIII.660.d) 1411; Tervpályázat a Veszprém Séd-völgy rendezésére

Kolostorok és Kertek a Veszprémi Vár Tövében, a Séd-völgy zöldfelületi rehabilitációja tervdokumentációi. Tervező: Budapesti Corvinus Egyetem, Tájvédelmi és Tájrehabilitációs Tanszék; Generál tervező: A.D.U. Kft

Veszprém Történelmi séta a Séd-völgyben kiadvány

Kolostorok és Kertek a Veszprémi Vár tövében, Séd menti közparki zöldfelületek és műemlékek rekonstrukciója konferencia. Előadó: Brányi Mária városstratégiai tanácsnok 2009. 09. 24.

Séd és környéke VeML Kaleidoszkóp – a beruházást megelőző időszakból származó fotók

<http://elbiferrum.blogspot.hu/2015/07/veszprem-kornyeken-veszpremfest-urugyen.html>

<http://www.veszpremvolgy.hu/>

<http://www.vehir.hu/cikk/18075-veszpremi-setak-a-sed-volgy>

<http://epiteszforum.hu/kolostorok-es-kertek-veszprem>

<http://www.nlcafe.hu/utazas/20160305/bemutatjuk-az-orszag-veszprem-setaut>

Bernar Venet: MetaMetria 2015. július 18. kiállítás Veszprémben